

Το Σκάπα Φλόου είναι ένας πολύ ασφαλής κόλπος της Σκωτίας, απρόσβλητος και από τη θάλασσα καθώς η είσοδός του κλείνεται από νησιά. Τον κόλπο αυτόν μετέτρεψε σε απόρθητη βάση του ναυτικού ο Τζον Ράσγουορθ Τζέλικο (Jellicoe) που έμελλε να αποκτήσει τον τίτλο υποκόμης Τζέλικο Σκάπα. Γιος πλοιάρχου του εμπορικού ναυτικού, είχε γεννηθεί το 1859 και είχε ενταχθεί στο βρετανικό πολεμικό ναυτικό. Στα 1900, είχε διαπρέψει εναντίον των Μποξέρ στην Κίνα. Από το 1902 ως το 1914, υπηρετούσε στο βρετανικό ναυαρχείο και είχε δουλέψει για τον εκσυγχρονισμό του βρετανικού στόλου και την ενίσχυσή του με τα θωρηκτά που ο λόρδος Τζον Άρμπουθνορ Φίσερ (Fisher) είχε εμπνευστεί. Τον ίδιο καιρό είχε οργανώσει και τη βάση του Σκάπα Φλόου. Ο πόλεμος τον βρήκε ναύαρχο και δεύτερο στην ιεραρχία του βρετανικού στόλου. Συνεργάστηκε με τον παλιό του γνώριμο από την Κίνα, Φίσερ, όταν αυτός ανακλήθηκε στην ενεργό δράση. Συνεργάστηκε και με τον επίσης από τα χρόνια στην Κίνα γνώριμό του, ναύαρχο Ντέιβιντ Μπίτι (Beatty), αρχηγό της μοίρας καταδρομικών. Ο Μπίτι, με ευδόκιμη θητεία στην Αίγυπτο, το Σουδάν και την Κίνα, ήταν αρχηγός του βρετανικού στόλου στη ναυμαχία του Ντόγγερ Μπανκ, όπου είχε νικήσει τον Γερμανό ναύαρχο Φραγκίσκο φον Χίπερ (Hipper).

Στα 1916, ο πια 57χρονος Τζέλικο ήταν αρχηγός του βρετανικού στόλου θωρηκτών και ο τότε 45χρονος Μπίτι, αρχηγός των καταδρομικών. Και οι δυο είχαν τον νου τους να κρατούν αποκλεισμένο στην Ελιγολάνδη τον γερμανικό στόλο επιφανείας, ώστε ο βρετανικός να δρα ανενόχλητος στους ωκεανούς. Στην αντίπαλη πλευρά, ο 53χρονος ναύαρχος Ρέινχαρτ Σέερ (Scheer), γνώριζε ότι ο αποκλεισμός του γερμανικού στόλου είχε δυσμενείς για τη Γερμανία επιπτώσεις στην έκβαση του πολέμου.

Από την αρχή της σύρραξης, ο Σέερ είχε αναδειχθεί ψυχή του υποβρυχιακού πολέμου και είχε αποκτήσει μεγάλη φήμη ειδικού στην υποβρύχια στρατηγική. Συνήθως, χρησιμοποιούσε ένα πλοίο επιφανείας ως δόλωμα, ενώ τα υποβρύχιά του έστηναν ενέδρα. Τα βρετανικά πίστευαν ότι το πλοίο δόλωμα είχε ξεμοναχιαστεί κι έσπευδαν να το βυθίσουν για να χτυπηθούν από τις τορπίλες των γερμανικών υποβρυχίων.

Στις 15 Ιανουαρίου 1916, ο Σέερ ανέλαβε την αρχηγία του στόλου επιφανείας. Κύριο μέλημά του έγινε πώς θα τον έβγαζε από το κλουβί της Βόρειας Θάλασσας, όπου τον είχε αποκλείσει ο βρετανικός στόλος. Αποφάσισε πως ο καλύτερος τρόπος ήταν να προκαλέσει σύγκρουση των δυο στόλων, με την ελπίδα ότι θα έβγαινε νικητής. Μπήκε ο ίδιος αρχηγός των θωρηκτών με τον φον Χίπερ επικεφαλής των καταδρομικών.

Στις 31 Μαΐου 1916, ο γερμανικός στόλος, συνολικά 110 πλοία (16 θωρηκτά, 5 καταδρομικά

μάχης, 6 ελαφρά θωρηκτά, 11 ελαφρά καταδρομικά και 72 αντιτορπιλικά), βγήκαν από τη βάση και κατευθύνθηκαν προς τον ωκεανό. Οι Βρετανοί έπιασαν ραδιοσήματα και κατάλαβαν τι γινόταν. Με τον γερμανικό στόλο έσπευσαν να συναντηθούν 151 βρετανικά (28 θωρηκτά, 9 καταδρομικά μάχης, 8 θωρακισμένα καταδρομικά, 24 ελαφρά καταδρομικά και 82 αντιτορπιλικά). Σε εκτόπισμα, οι Βρετανοί υπερείχαν 7 προς 5, σε αριθμό κανονιών 10 προς 7 και σε ρυθμό ομοβροντιών 2 προς 1. Η ταχύτητα των βρετανικών κυμαινόταν από 21 – 25 μίλια την ώρα, ενώ των γερμανικών από 16 ως 21.

Οι δυο στόλοι συναντήθηκαν στον πορθμό Σκαγεράκη (Skagerrak), που συνδέει τη στεριά της Δανίας (Γιουτλάνδη) με τα νησιά της. Η ναυμαχία αποκλήθηκε «της Γιουτλάνδης» ή «του Σκάγερακ» και ήταν η μεγαλύτερη του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου. Ο βρετανικός στόλος έπαθε βαριές ζημιές αλλά στρίμωξε τον γερμανικό σε επικίνδυνο σημείο. Με επικίνδυνους ελιγμούς, ο ναύαρχος Σέερ μπόρεσε να ξεφύγει αλλά προς τη βάση του. Ήρωας της ναυμαχίας, ο Μπίτι πρότεινε στον Τζέλικο να τον κυνηγήσουν. Αρνήθηκε κατηγορηματικά.

Οι Γερμανοί πανηγύρισαν ότι νίκησαν. Είχαν βυθίσει τρία θωρακισμένα καταδρομικά και τρία μάχης, καθώς και οκτώ αντιτορπιλικά, έχοντας βγάλει εκτός μάχης 6.274 άνδρες, νεκρούς, τραυματίες και αιχμαλώτους. Και είχαν χάσει ένα ελαφρύ θωρηκτό, τέσσερα καταδρομικά και πέντε αντιτορπιλικά, με απώλειες 2.545 ανδρών. Οι Βρετανοί όμως αντέτασσαν ότι σκοπός των Γερμανών ήταν να βγάλουν τα πλοία τους στην ανοιχτή θάλασσα, πράγμα που δεν είχαν πετύχει.

Εκατοντάδες βιβλία με αναλύσεις γράφτηκαν γι' αυτή τη ναυμαχία. Τα περισσότερα, τόνιζαν ότι ο γερμανικός στόλος θα είχε καταστραφεί, αν ο Τζέλικο ήταν πιο τολμηρός και υιοθετούσε την πρόταση του Μπίτι να καταδιώξουν τους Γερμανούς. Η ιστορία όμως δικαίωσε τον Τζέλικο: Ως το τέλος του πολέμου, οι Γερμανοί δεν αποτόλμησαν νέα έξοδο. Ο τεράστιος στόλος τους έμεινε ανενεργός. Κι επιπλέον, ο Βρετανός ναύαρχος είχε αποφύγει να βάλει σε κίνδυνο τις ζωές χιλιάδων ανδρών του.

Στα τέλη του χρόνου, ο Τζέλικο ανέλαβε επιτελική θέση στο ναυαρχείο. Στα 1919, έγινε αρχηγός του βρετανικού στόλου. Στα 1920, διορίστηκε κυβερνήτης της Νέας Ζηλανδίας. Από το 1918, ήταν υποκόμης του Σκάπα. Στα 1925, έγινε υποκόμης του Σαουθάμπτον. Πέθανε το

1939.

Στα τέλη του χρόνου, ο Μπίτι διαδέχτηκε τον Τζέλικο ως αρχηγός του στόλου των θωρηκτών. Στα 1919, έγινε κόμης και ανέλαβε επιτελική θέση στο ναυαρχείο. Στα 1921, ως εκπρόσωπος της Βρετανίας, στάλθηκε στη διάσκεψη της Ουάσινγκτον για τον περιορισμό των εξοπλισμών. Πέθανε το 1936.

Τον Αύγουστο του 1918, ο Σέερ έγινε αρχηγός του γερμανικού επιτελείου ναυτικού. Πέντε μήνες αργότερα, αναγκάστηκε να παραδώσει τον στόλο στους νικητές της Αντάντ. Πέθανε το 1928.

Μπρουσίλοφ, Κίτσεναρ και Ρουμανία

Με τη Βαλτική θάλασσα κλειστή, τη Σερβία κατακτημένη και τα Δαρδανέλια απόρθητα, για την επαφή της Ρωσίας με τους συμμάχους της έμενε ανοιχτός μόνο ο θαλάσσιος δρόμος από τον Βόρειο Παγωμένο ωκεανό καθώς και από το λιμάνι του Βλαδιβοστόκ, στα πέρατα της Ασίας. Μοιραία, ο εφοδιασμός της ήταν ελλιπής και τα πολεμοφόδια έφθαναν δύσκολα στις πρώτες γραμμές των μαχών. Το «ανατολικό μέτωπο» μπήκε σε δεύτερη μοίρα. Όμως, η γερμανική επίθεση στο Βερντέν απαιτούσε αντιπερισπασμό. Ο τσάρος διέταξε επίθεση στο ύψος της Βίλνας (πρωτεύουσα της Λιθουανίας, σήμερα). Η επίθεση εκδηλώθηκε στις 18 Μαρτίου 1916 αλλά κόλλησε εξαιτίας των πλημμύρων που προκλήθηκαν από το λιώσιμο των χιονιών. Ως το τέλος της άνοιξης, τίποτα δεν μπορούσε να συμβεί εκεί.

Οι Αγγλογάλλοι επανέλαβαν το αίτημά τους για αντιπερισπασμό. Ο τσάρος Νικόλαος Β' δήλωσε αδυναμία και ζήτησε την αποστολή ειδικού, να αναλάβει την αναδιοργάνωση του ρωσικού στρατού. Για τον σκοπό αυτό, οι Βρετανοί επέλεξαν τον υπουργό Στρατιωτικών και νικητή των Μπόερς, λόρδο Κίτσεναρ (Kitchener). Στις 5 Ιουνίου, ο Κίτσεναρ βρισκόταν στη ναυτική βάση του Σκάπα Φλόου. Επιβιβάστηκε στο καταδρομικό «Χαμσάιρ» που απέπλευσε την ίδια μέρα. Την επομένη, 6 Ιουνίου 1916, έπεσε σε σφοδρή τρικυμία. Κι εντοπίστηκε από ένα γερμανικό υποβρύχιο που το торπίλισε. Το «Χαμσάιρ» βυθίστηκε. Σώθηκαν δώδεκα άνδρες, ανάμεσα στους οποίους δεν συγκαταλεγόταν ο λόρδος Κίτσεναρ.

Στον νοτιοδυτικό τομέα του ανατολικού μετώπου, πρόσφατος αρχηγός τεσσάρων ρωσικών στρατιών είχε αναλάβει ο 66χρονος στρατηγός Αλεξέι Αλεξέγιεβιτς Μπρουσίλοφ (Brusilov), που είχε διακριθεί και στον νικηφόρο κατά της Τουρκίας πόλεμο του 1877-78. Στις 4 Ιουνίου κι ενώ στη Δύση μαινόταν η μάχη του Βερντέν και προετοιμαζόταν η επίθεση στο Σομ, ο Μπρουσίλοφ διέταξε επίθεση με κατεύθυνση τη Γαλικία, ενώ είχε εκδηλωθεί ήδη επίθεση του στρατηγού Κουροπάτκιν πιο βόρεια. Ο Κουροπάτκιν τα θαλάσσωσε και αντικαταστάθηκε αλλά οι σύμμαχοι των κεντρικών αυτοκρατοριών ήταν αδύνατο να κάνουν αντεπίθεση σε ευρεία κλίμακα. Απλά, αμύνονταν σταθερά μεταφέροντας, οι Γερμανοί στρατό από το Βερντέν και οι Αυστριακοί από την Ιταλία.

Ως και τον Αύγουστο, ο Μπρουσίλοφ συνέχιζε την προέλασή του, έχοντας θυσιάσει περίπου ένα εκατομμύριο στρατιώτες αλλ' έχοντας αιχμαλωτίσει 375.000 άνδρες του αυστριακού στρατού, παίρνοντας τη Βουκοβίνα (στην Ουκρανία και τη Ρουμανία, σήμερα) και τμήμα της Ανατολικής Γαλικίας. Κι ακόμα, περίπου 100.000 από τους αιχμαλώτους ήταν Ρουμάνοι και Τσέχοι, που εντάχθηκαν στον ρωσικό στρατό, τον οποίο θεωρούσαν απελευθερωτή των κατεχομένων από την Αυστρία πατριδων τους.

Με τον Μπρουσίλοφ να προελαύνει, τους Αυστριακούς κολλημένους στην Ιταλία και τους Γερμανούς στο Βερντέν, η Ρουμανία υπέθεσε ότι οι μάχες βρισκόνταν στα τελευταία του και προσχώρησε στην Αντάντ, κηρύσσοντας τον πόλεμο εναντίον της Αυστροουγγαρίας (27 Αυγούστου 1916). Δυο μέρες αργότερα, ο Κάιζερ αντικαθιστούσε τον φον Φαλκενχάιν με τον φον Χίντεμπουργκ στην αρχιστρατηγία των γερμανικών δυνάμεων. Ο Φαλκενχάιν ανέλαβε τη διοίκηση στρατιάς στο ανατολικό μέτωπο.

Δεν τα είχαν υπολογίσει σωστά οι Ρουμάνοι. Στις 6 Σεπτεμβρίου 1916, οι Βούλγαροι μπήκαν στη Ρουμανία από τον Νότο, κατέλαβαν την περιοχή της Δοβρουτσάς που πάντα ορέγονταν και (στις 21 του μήνα) στρίμωξαν στο βόρειο σημείο του Δέλτα που σχηματίζουν οι εκβολές του Δούναβη τον ρουμανικό στρατό και τους Ρώσους και Σέρβους που πολεμούσαν μαζί του. Η επαφή του Βουκουρεστίου με τον Εύξεινο Πόντο διακόπηκε.

Τον ίδιο καιρό, οι κύριες ρουμανικές δυνάμεις, με ορμητήριο τα Καρπάθια, είχαν εισβάλει στην Τρανσυλβανία με απώτερο σκοπό να κυριεύσουν την Ουγγαρία. Η στρατιά του Φαλκενχάιν κύκλωσε την 1^η ρουμανική στρατιά, με αποτέλεσμα να διασπαστεί ο ρουμανικός στρατός. Δυο εβδομάδες μετά την εισβολή τους, με βαριές απώλειες, οι Ρουμάνοι είχαν εξαναγκαστεί να υποχωρήσουν πίσω από τα σύνορά τους. Γερμανοί και Αυστριακοί εισέβαλαν στη Ρουμανία, ενώ από τον Νότο προέλαυναν οι Βούλγαροι. Οι Ρουμάνοι υποχώρησαν στο Βουκουρέστι με πρόθεση να δώσουν εκεί την αποφασιστική μάχη, έχοντας τη βοήθεια και ρωσικών μονάδων. Ξεκίνησε την 1

η

Δεκεμβρίου με σφοδρή ρουμανική αντεπίθεση. Ανακόπηκε στις 5 του μήνα. Μεταβλήθηκε σε υποχώρηση στις 6 καθώς, εκτός από τους Γερμανούς, Αυστριακούς και Βούλγαρους, είχαν να αντιμετωπίσουν και Τούρκους που κατέφθασαν την κατάλληλη στιγμή. Ο ρουμανικός στρατός υποχώρησε βορειοανατολικά.

Οι Γερμανοί μπήκαν στο Βουκουρέστι στις 9 Δεκεμβρίου 1916. Στις 31 του μήνα, οι Ρουμάνοι και οι Ρώσοι σύμμαχοί τους που τάχθηκαν να υπερασπίσουν το Βουκουρέστι είχαν απωθηθεί σε ρωσικό έδαφος. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν ολόκληρο το 1917 με επιθέσεις των δυνάμεων των κεντρικών αυτοκρατοριών και της Βουλγαρίας στη Μολδαβία. Τον Δεκέμβριο του 1917, οι Ρουμάνοι κατέθεσαν τα όπλα. Στις 7 Μαΐου 1918, υπέγραψαν την «συνθήκη του Βουκουρεστίου».

Τον Ιούλιο του 1917, ο Φαλκενχάιν στάλθηκε στην Παλαιστίνη, επικεφαλής του εκεί στρατού των κεντρικών αυτοκρατοριών. Δεν μπόρεσε να κάνει πολλά πράγματα. Τον Μάρτιο του 1918 ανέλαβε μια στρατιά στη Λιθουανία. Έμεινε εκεί ως το τέλος του πολέμου. Πέθανε το 1922.

(τελευταία επεξεργασία, 13.6.2009)